

תיאטרון

כרמית מירון

ניסויים בבני אנוש

"וויצק" מאת גיאורג ביכנר, התיאטרון הקאמרי, בימוי, עיבוד ועריכה: איתי טיראן, תרגום: דורי פרנס, שירים: טום וייטס, ניהול מוסיקלי: נדב רובינשטיין

בדומה למוסיקאי שחש כי מיצה את סודות הנגינה בכלי אחד והוא עובר לנצח על תזמורת שלמה, כך החליט גם השחקן המוכשר, איתי טיראן ("המלט", "גטו"), לנסות את כוחו בבימוי ובעיבוד הצגה שרבים ניסו להתמודד עם הערכים ועם הבעיות שהיא מעלה. ולא בדרך הקלה בחר.

המחזאי גיאורג ביכנר נולד בגרמניה בשנת 1813 ומת בגלות פוליטית בשווייץ בשנת 1837, והוא בן עשרים וארבע בלבד. הוא היה מחזאי בן-כפר, תוצר המהפכה הצרפתית מבחינת השקפת עולמו, ואף זוהי, בראייה ספרותית גאונית, את הבקיעים הראשונים בחוקה הדמוקרטית שנכתבה, אך לא הוגשמה, ב"טרור האימים" של רובספיר.

ביכנר השתייך לתנועה דמוקרטית בשם "גרמניה הצעירה", שהיו חברים בה גם היינריך היינה וקרל מרקס. ראייתו ההיסטורית-ביקורתית וכתביו הדרמטיים, התלכדו למקלעת אחת עם השקפת עולמו ופעילותו המהפכנית. על כך כתב הוא עצמו: "הסופר הרמטי הנו, לדעתי, היסטוריון, אלא שהוא ניצב על מדרגה גבוהה יותר מאשר כותב דברי הימים, שכן הוא חוזה ויוצר בשבילנו את ההיסטוריה שנית, ובמקום לתת לנו סיפור יבש, הוא מכניס אותנו לפני-דולפנים של חיי תקופה שלמה. במקום אופרונים - הוא נתן לנו בעלי אופי, ובמקום תיאוריות - דמויות."

במחזה הבלתי גמור "וויצק" עולה בפעם הראשונה על הבמה האירופית דמות של אדם מפשטי העם. ספר המרוויח את לחמו מגילוח מפקד היחידה הצבאית החונה במקום ומשמש "שפן ניסיונות" לרופאה. זאת הדרך היחידה שבה הוא יכול להביא מעט כסף לאהובתו, אם בנו. לטענת מפקדו, המגנה אותו על חוסר ערכים, משום שלא נישא כדת וכדין לאם בנו, עונה וויצק, האנטי-גיבור הראשון בדרמה העולמית:

"ערכים?! אנשים עניים אינם יכולים להרשות לעצמם. זהו לוקסוס השמור רק לבני האצולה, להתחתן זה עולה כסף".

המחזה הלא גמור של ביכנר, נהפך בידי טיראן לסיטו אנטי פשיסטי, שבו הפרט נשחק ונדרס תחת המערכת הצבאית הכל יכולה. ואם לא די בכך, כדי להגדיל לרומם ולהאדיר את הזוועה - הכניס הבמאי-מעבד את השחקנים למוסד לחולי נפש.

כידוע, במאה העשרים הגיעו הניסויים בני אדם לדרגה שביכנר לא שיער בסיוטיו האפלים ביותר.

המחזה בעיבודו של טיראן מציג מערכת מצמררת ומעוררת אסוציאציות של אימה קרובה-רחוקה, שבה נהפך האדם מיצור אנושי לאובייקט, הנתון בידיה הקרות והמנוכרות של המערכת.

הבמאי מדגיש את ההבט הניסויי המסכן את התפתחות המין האנושי, כאשר הוא נתון בידי מערכת טוטליטארית ממושמת וממושטרת.

איתי טיראן זכה לעבוד עם קבוצת שחקנים מעולה, של התיאטרון הקאמרי. רותי אסרסי נפלאה בתפקיד מארי, טובים היו גם אלון דהן, ערן מור, אורי רביץ בתפקיד הרופא, ערן שראל בתפקיד הכומר וגיל ויינברג, המש"ק. עולה על כולם איתי טיראן, שיצר במשחקו דמות מעוררת הדהות ודחייה בעת ובעונה אחת, ובו בזמן רצון לעזור לו ולנו להשתחרר מכבלי העולם המשוגע הזה. מומלץ בחום.

חתונה וזיכרון

"רוחלה מתחתנת" מאת סביון ליברכט, בימוי: ציפי פינס, עיצוב תפאורה: כנרת קיש, עיצוב תלבושות: יוסי בן-ארי, מוסיקה: אורי וידסלבסקי, תיאטרון בית לסין

"ובכה החולם בידוע: הלא שבר עם שבר לא יחובר, וכל שבר היה בידו לשלם - וחזר ונשבר" (לאה גולדברג)

בעיובונו של הסופר היהודי-רוסי יצחק באבל, נמצאה ידיעה עיתונאית, שבשוליה העיר בכתב ידו: "חומר לסיפור". הידיעה מספרת על כובסת זקנה ממרסי, שלאחר שזכתה לפתע בירושה גדולה, קמה והרעילה את עצמה בגו.

הירושה באה לה מאוחר מדי. גם לשלוימה, גיבור המחזה המיוסר בכבלי זיכרונותיו (ששון גבאי הנפלא), אלמן וניצול שואה, באה הודעת בתו רוחל'ה על חתונתה מאוחר מדי. מה גם שהחתן הצעיר והנאה מזכיר לו קאפו יהודי מימי

הזוועות, המחנות המוות. בין היתר מסר אותו יהודי את אחיו בן השלוש-עשרה לידי הגרמנים.

המחזאית סביון ליברכט העתיקה דמויות מוכרות מן הווי הישראלי היומיומי, והעניקה להן ביוגרפיה מוכרת מחייה שלה, כבת לניצולי שואה.

הניסיון של הגיבורים להתנהג כאנשים רגילים, נורמטיביים, המנותקים מן העבר הנורא אינו עולה יפה, באשר כל דבר מזכיר לשלוימה, אבי המשפחה, את זוועות העבר ואת ייסוריו. וכל זה מלווה באהבה ובגעגועים לעבר זה שאיננו עוד.

יש במחזה תערובת מופלאה של רגשנות ואירוניה, פאתוס ושנינות, ייסורים וגעגועים והומור שחור. אולם העלילה טומנת בחובה גם מעשה קשה שביצעו שלוימה וחברו סטאשק, מיד עם סילוקם של הגרמנים. ואם לא די בכך, נחבא בין שורות הזיכרון גם מעשה האהבה בין אשתו של שלוימה וחברו הטוב סטאשק.

על כך כבר אמרו חכמינו: "כל המוסף גורע".

על הקטעים החלשים במחזה מפצים, כמו במקרים רבים אחרים, השחקנים המצוינים, ההופכים לאנשים קרובים המזמינים אותנו לחתונה של קרוב משפחה אהוב.

הבימוי של ציפי פינס דינמי וקצבי, אינו מותיר רגע דל או משעמם, בעיקר במערכה הראשונה.

מצטיינים במשחק מופנם וגם סוער, ששון גבאי כשלוימה ניצול השואה וקרן צור בתפקיד רוחל'ה, הכלה שחתונתה עומדת בספק. משתתפים עוד: מיה דגן, אברהם סלקטר ומיכה סלקטר. הצגה מרגשת ומעוררת מחשבה.

